

Wapnowanie regeneracyjne na Śląsku

Teren województwa śląskiego to region intensywnej działalności przemysłowej, związanej z wydobyciem węgla i jego przetwórstwem, hutnictwem żelaza, wydobyciem i przeróbką rud metali nieżelaznych. Jej efektem jest ponadnormatywne zakwaszenie gleb i podwyższone zawartości metali ciężkich, a w szczególności kadmu – średnia dla województwa śląskiego 6-krotnie przewyższa średnią krajową, i ołowiu – 4-krotnie.

Podwyższona zawartość metali ciężkich sprawia, że problem zakwaszenia gleb trzeba rozpatrywać w kategoriach środowiskowych i społecznych,

ponieważ są one użytkowane rolniczo, stanowiąc źródło produktów spożywanych przez ludzi i pasz. W środowisku kwaśnym ołów i kadm stają się ruchliwe i mogą być

Aby określić stopień zakwaszenia gleby, pobraną próbkę ...

... przekazuje się do badań w autoryzowanym laboratorium

pobierane przez rośliny, natomiast w środowisku obojętnym i zasadowym są unieruchomione. Najprostszym sposobem na podwyższenie pH i unieruchomienie tych metali jest wapnowanie gleb.

Do 2004 roku, czyli do wejścia Polski do Unii Europejskiej, stosowanie wapna do regulacji odczynu gleb było dotowane z budżetu państwa, a do 2007 r. również z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W latach 2000–2001 skutkowało to zużyciem nawozów wapniowych na Śląsku na poziomie 160 kg CaO/ha, co o blisko 70% przewyższało średnią krajową. Zaniechanie tych programów spowodowało drastyczny spadek ilości wnoszonych nawozów wapniowych – zużycie w 2008 roku kształtowało się na poziomie 36,5 kg CaO/ha. W efekcie tego województwo śląskie znalazło się w szczególnie niekorzystnej sytuacji, ponieważ presja zakwaszenia wynikająca z oddziaływania zanieczyszczeń przemysłowych (SO_2 , NO_x) jest około 4-krotnie większa od średniej krajowej. O postępującym w szybkim tempie dalszym zakwaszeniu gleb w województwie śląskim świadczy fakt, że jeżeli w 2004 roku udział gleb bardzo kwaśnych o pH poniżej 4,5 wynosił 15,7%, to obecnie gleby te stanowią już 20%. Zużycie nawozów wapniowych w latach następujących po roku 2008 dalej zmniejszało się.

Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Gliwicach, mając na uwadze niekorzystne zmiany zachodzące w glebach, już w 2007 roku szukała sprzymierzeńców mogących doprowadzić do ponownego wdrożenia programu regeneracyjnego wapnowania gleb z wykorzystaniem środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Wszystkie instytucje widziały sens w uchwaleniu takiego programu, jednak postępy były niewielkie. Podjęcie bardzo aktywnych działań przez Śląską Izbę Rolniczą pod kierownictwem jej prezesa Romana Włodarza dawało nadzieję na pozytywne zakończenie starań. Izba przyjęła wiodącą rolę, ale bardzo ściśle współpracowała ze Stacją i innymi jednostkami. Na początku 2008 roku byliśmy bardzo blisko celu, tj. wprowadzenia programu regeneracyjnego wapnowania gleb. Pojawiły się jednak opinie mówiące o niekorzystnych dla środowiska skutkach wapnowania gleb lub traktujące wapnowanie wyłącznie jako zabieg agrotechniczny, niemający nic wspólnego z poprawą stanu środowiska. W pełnym przekonaniu że te poglądy są całkowicie niesłuszne, wymieniona wcześniej Śląska Izba Rolnicza Katowice i Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza Gliwice przy wsparciu MRiRW, wyrażonym m.in. w piśmie do Krajowej Rady Izb Rolniczych, dalej dążyły temat.

Kolejne spotkanie z Zarządem WFOŚiGW zakończyło się ustaleniem, że konieczna jest ekspertyza poważnych autorytetów naukowych, potwierdzająca że ponadnormatywne zakwaszenie gleb w województwie

śląskim jest w największym stopniu skutkiem wieloletniej antropopresji przemysłowej. WFOŚiGW obiecał wyasygnować środki na wykonanie takiej ekspertyzy, ŚIR Katowice miała przeprowadzić postępowanie wyłaniające wykonawców, a OSCHR Gliwice służyć doradztwem w tej sprawie. Tak się stało i – po przeprowadzeniu postępowania w trybie ustawy o zamówieniach publicznych – opracowanie ekspertyzy powierzono naukowcom z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. OSCHR Gliwice na etapie uzgodnienia pomiędzy WFOŚiGW, ŚIR i OSCHR Gliwice zadeklarowała gotowość sporządzenia zestawienia wyników badań pH, P, K i Mg, kategorii agronomicznej gleb i wyników badań metali ciężkich wykonanych w latach 2004–2009 i przekazania go wyłonionemu w trybie przetargu wykonawcy ekspertyzy. Sporządzone zestawienie dotyczyło 79 202 próbek pobranych z powierzchni 315 498,5 ha i było uzupełnione zestawieniem wyników badań metali ciężkich, przeprowadzonych w latach 2003–2007.

Wykonana na podstawie wyników badań gleb ekspertyza, udowadniająca że decydującą przyczyną zakwaszenia gleb są przekształcenia antropogeniczne, była podstawą dalszych negocjacji z WFOŚiGW. W toku tych negocjacji ustalono warunki, jakie muszą być spełnione, aby mogło być udzielone dofinansowanie do wapna.

Ostatecznie w czerwcu 2011 roku została podpisana umowa między ŚIR Katowice a WFOŚ i GW Katowice, przewidująca dofinansowanie w kwocie 75 zł/1 t CaO na ogólną kwotę 2 mln zł. Aby je uzyskać należy:

- zlecić wykonanie badania gleb potwierdzającego zakwaszenie Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej lub innemu podmiotowi dysponującemu akredytowanym laboratorium i uzyskać zalecenie nawozowe wraz z ustaleniem dawki;
- złożyć w Śląskiej Izbie Rolniczej wniosek „O wsparcie regeneracyjnego wapnowania gleb”;
- zakupić wapno;
- skompletować pozostałe wymagane dokumenty wymienione na stronie internetowej ŚIR;
- podpisać wniosek.

W 2011 roku ŚIR zrealizowała 541 umów z beneficjentami końcowymi na kwotę 2 mln zł. W 2012 roku pula środków na dopłaty jest taka sama, a podpisano 218 umów. Z wypowiedzi członków Zarządu WFOŚiGW w Katowicach wynika, że program wsparcia wapnowania regeneracyjnego jest traktowany jako zadanie wieloletnie do czasu poprawy odczynu gleb w województwie. Duże zainteresowanie rolników pozwala przypuszczać, że przeznaczone na ten cel środki będą w całości wykorzystane.

□